

Videnskabens tro

Kristeligt Dagblad har bedt mig kort beskrive mit syn på forholdet mellem tro og viden. Det vil jeg med glæde forsøge.

For tiden beskriver mange forholdet mellem tro og viden som en konfrontation. Et nyligt eksempel er Illustreret Videnskabs artikelserie "Viden mod tro" (dec. 2007). Serien skal tilsyneladende dokumentere den helt forkerte påstand, at troen (især kristendommen) gennem historien har stået som naturvidenskabens fjendtlige modsætning. Men her glemmer man, at den moderne naturvidenskab faktisk opstod i en kristen kultur. Ikke bare blev universiteterne til i en kristen sammenhæng, men samtlige af naturvidenskabens pionerer tænkte deres videnskab ud fra en kristen forståelsesramme. Mange videnskabshistorikere har spekuleret over, hvorfor den moderne naturvidenskab netop blev til i Europa og ikke fx i Kina eller i Indien. Et godt bud synes at være, at der i det kristne Europa i modsætning til i Østen var en tro på, at verden er skabt efter principper, som kan erkendes af mennesket med sanserne og fornuften. Troen var altså afgørende for videnskaben, fordi den understregede, at der er noget at lede efter – videnskabeligt set.

Den moderne naturvidenskabs pionerer (Copernicus, Kepler, Galilei, Pascal, Newton osv.) var alle kristne. Deres tro var en afgørende forudsætning for deres videnskab. De troede, at Gud har skabt verden og indrettet den på en rationel måde, så vi mennesker har mulighed for at begribe den ved brug af vore iagttagelser og vor fornuft. I et brev fra 1597 skrev Kepler således: "Jeg ville opnå, at troen på, at verden er skabt, skulle forstærkes ... Så vil menneskene ... indse, at Gud, som grundlagde alt i verden efter en bestemt plan, også har udstyret menneskene med et sind, som kan forstå denne plan." For pionererne var sand naturvidenskab en slags gudstjeneste. De mente alle, at Gud har skabt den ydre verden efter en sammenhængende plan og os med en forstand, så vi ved forskning kan finde de principper, som Skaberen har nedlagt i naturen. Uden troen på, at der er en plan og en orden, som mennesket ved sin forskning kan erkende, ville hele det videnskabelige projekt ikke have givet megen mening for pionererne.

I løbet af 1800-tallet og 1900-tallet dukkede der imidlertid flere og flere naturforskere op, som ikke brød sig om pionerernes grundlæggende tro. De ønskede et naturfilosofisk opgør med den kristne skabelsestro. Det gik ikke mindst ud over troen på, at der er formål og plan udtrykt i naturen. For hvem skulle have haft det formål eller lagt den plan, hvis der ikke findes nogen Gud eller noget guddommeligt i det hele taget?

Afvisning af enhver form for formål eller plan i naturen er stadig et gennemgående træk i fremherskende naturbeskrivelser. Men alt for få indser, at selve denne afvisning er en ideologisk tro, som ikke er den eneste mulige. Derfor er det helt legitimt, at tilhængerne af intelligent design (ID) nu har argumenteret for, at formål og plan i visse tilfælde bør kunne indgå i naturbeskrivelsen. Jeg kan ikke selv tilslutte mig hvad som helst, der går under ID-betegnelsen, men når det gælder selve kernespørgsmålet om formål og plan i naturen har ID-tilhængerne efter min mening en god pointe. Fx kan man pege på det såkaldt antropiske princip, som har været kendt siden 1980'erne, og som udtrykker den bemærkelsesværdige erkendelse, at naturkonstanterne fra universets begyndelse har fået netop de værdier, der muliggør organisk liv. Ved bare en ganske lille ændring i konstanternes værdier ville livet være umuligt. Ligesom ved

stribevis andre forhold inden for naturvidenskaberne står man her over for et valg mellem to tolkninger. Man kan enten sige, at konstanterne fik disse værdier med det formål at muliggøre organisk liv, eller man kan sige, at konstanternes værdier beror på tilfældigheder, og at det, der ligner en plan eller et formål, i virkeligheden ikke er det. - Her ender diskussionen imidlertid ikke. Matematikeren og ID-tilhænger W.A. Dembski, har systematisk undersøgt, hvordan man rationelt kan skelne mellem det, der er designet og det, som ikke er designet. Hvordan indser en detektiv, at et spor er tegn på en formålsbestemt aktivitet? Hvordan kan en arkæolog afgøre, om en opgravet genstand er designet eller ej? Dembski har fremlagt sin teori samlet i bogen "The Design Inference" (Cambridge University Press 1998). Selv om bogen kan kritiseres og er blevet det, er det vist ikke til at komme uden om, at det er et interessant og væsentligt problem, som Dembski tager op. I forbindelse med mange fænomener i naturen kan man bl.a. som påvist af professor i biokemi Michael Behe rejse den samme diskussion: Er det, der ligner design (dvs er udtryk for formål eller plan) faktisk noget sådant? Eller der alene tale om noget tilsyneladende, men ikke virkeligt? Kort sagt: Kan noget i naturen have formål? – Spørgsmålet er videnskabsteoretisk. Og det er efter min mening oplagt at diskutere det i forbindelse med det generelle og metodiske spørgsmål om, hvad en naturbeskrivelse kan være. Derfor er det underligt, at Europarådet i sin resolution nr. 1580 af 4/10 2007 karakteriserer ID som en form for creationisme, og at rådet anbefaler et forbud mod at præsentere ID-synspunktet i de naturvidenskabelige fag i medlemslandenes skoler. Under alle omstændigheder bør ID-synspunktet efter min mening kunne indgå i den videnskabsteoretiske og -historiske perspektivering af fagene. I virkeligheden er kernen af ID-synspunktet stort set ækvivalent med den naturforståelse, som naturvidenskabens pionerer tænkte i (jvf. Kepler-citatet ovenfor). Et forbud mod at præsentere det historisk set meget vigtige synspunkt, at centrale elementer af naturen er udtryk for formål og plan, virker helt uforståeligt. Derfor har jeg underskrevet opfordringen til folketinget om at se bort fra dette forslag om forbud (se www.intelligentdesign.dk). Kristeligt Dagblad d. 14/1 08 går i øvrigt her helt galt i byen, når man heri vil se "religionerne i en fælles front mod Darwin". Det er der jo slet ikke tale om. De mere end 5000 underskrifter kan ikke med rimelighed tolkes sådan. Af en underskrift kan man hverken udlede tilslutning til ID eller modstand mod darwinisme, men blot at underskriveren mener, at en lærer lovligt skal kunne nævne ID-synspunkterne, at ingen videnskabelig teori bør være hævet over kritik, og at man skal værne om den enkelte lærers ytrings- og metodefrihed. Sådan set burde enhver der vil fastholde den stærke danske tradition for tolerance, åndsfrihed, åbenhed og debat i skolens undervisning – uanset syn på ID i øvrigt – uden vaklen kunne skrive under på denne opfordring.

Konfrontation du'r ikke til beskrivelse af forholdet mellem tro og viden. Ingen viden er forudsætningsløs eller værdifri. Videnskab må bygge på en række grundantagelser, som i mange tilfælde ikke kan dokumenteres empirisk. Man skal altså gøre trosmæssige antagelser og træffe metodiske valg for at få gang i det videnskabelige projekt. Derfor er der ingen videnskab uden tro – forstået som "overbevisning om ting, man ikke ser" (for nu at bruge Bibelens definition på tro.)

Det er let at forstå, at ateister eller ateistisk inspirerede tænkere vil undgå ID-synspunktet og i det hele taget tanken om formål eller plan i naturen. I deres verden skal altings begyndelse jo netop være det bevidstløse, som jo ikke rummer mulighed for nogen oprindelig plan eller for noget design. Jeg anerkender også, at man – uden

nødvendigvis at være ateist – metodisk kan beslutte sig til at holde sig til naturbeskrivelser uden henvisning til formål i naturen. Men hvis den forudsætning ikke er ideologisk, men kun metodisk, skal man jo være opmærksom på, at man så ikke kan afvise, at et andet metodisk valg, der ville tillade henvisninger til 'formål i naturen', kunne være naturvidenskabeligt set mere frugtbart, fordi man med det rigere sprog kunne stille flere gode spørgsmål, som ville kunne føre til mere god forskning – sådan som det faktisk forholdt sig for den moderne naturvidenskabs pionerer.

Peter Øhrstrøm
Professor, dr.scient.